

NYA SIGNALER I BOSTADSPOLITIKEN

DEN bostadsmotion som högerpartiet nyligen avlämnat är så tillvida ett tämligen ovanligt aktstycke i riksdagstrycket att den är försedd med bilagor innehållande ritningar och kostnadsbeskrivning till ett halvt hus.

Vad är nu meningen? fråga våra motståndare. Tror högerpartiet inte längre på det privata initiativets möjligheter att rita och konstruera lämpliga bostäder utan vill överlämna den saken åt partikansliet? Skall i fortsättningen byggas högerhus, sossehus, bondeförbundshus och folkpartistiska kombinationslägenheter? Vad som ligger bakom högerpartiets förslag är i stora drag följande resonemang.

Hundratusentals människor i vårt land lida direkt eller indirekt av bostadsbristen. Det är bl. a. ungdomar som vilja gifta sig och sätta bo och familjeförsörjare som tvingas leva skilda från de sina, därför att de fått arbete på ett håll och ha bostaden på ett annat, och det är växande familjer som inte längre få rum i sina små lägenheter.

Eftersom bostadsbristen har blivit ett av våra allvarligaste sociala problem är det hög tid att radikala åtgärder sätts in för att få detta onda ur världen.

Vad som hittills gjorts genom hyres- och bostadspolitiken har, ehuru välmenande, icke bidragit till problemets lösning. Bostadsbristen är lika stor — ja större än för några år sedan och väntetiden i bostadsköerna blir allt längre. Situationen är så mycket allvarsammare som efterfrågan på lägenheter kommer att stiga ytterligare när i början av 60-talet de stora barnkullarna från åren omkring 1940 hunnit till giftasvuxen ålder. Till belysning av vad detta innebär kan nämnas att årskontingenten värnpliktiga åren 1963—1966 väntas bli 54 000 medan motsvarande siffra för 1953 är 27 000.

Ett fortsatt allmänt ekonomiskt framåtskridande torde komma

att medföra att särskilt familjernas efterfrågan på rymliga och sunda bostäder fortsätter att öka, och detta är också ur samhällelig synpunkt önskvärt. Men för att inte denna ökade efterfrågan skall leda till bestående rubbningar i balansen på bostadsmarknaden måste människorna ha ett fritt konsumtionsval, ha möjligheter att själva väga sina utgifter för bostadsändamål mot utgifter för andra nyttigheter och själva bedöma vad de vilja skaffa sig och vad de vilja avstå ifrån. För att detta fria konsumtionsval skall kunna göras måste den enskilde kunna klart fastställa vad den verkliga och sammanlagda bostadskostnaden är. Han måste befrias från den fasta hyresavgift som nu kommer på skattsedeln och som utgår vare sig han har bostad eller inte och vars storlek är oberoende av bostadens storlek och kvalitet.

Enklarest kan detta uttryckas så att familjer med normala inkomster och normal försörjningsbörda själva direkt skola svara för sina bostadskostnader. De svagast ställda, familjer med små inkomster och många barn, folkpensionärer och liknande kategorier behöva också få en bra bostad och böra hjälpas till detta på ett effektivt sätt.

Eftersom bostadsbristen framför allt är koncentrerad till storstäderna är det angeläget att söka minska tillströmningen till dem. En metod som här kan brukas är att öka egnahemsbyggandet på landet och i smärre orter.

För att en balans skall kunna uppnås vid en ständigt stigande efterfrågan måste tillgången hållas så hög som möjligt. Tillgångsidan domineras helt av äldre hus medan den nya årgången endast brukar utgöra ett par procent av hela bostadsbeståndet. För att den totala tillgången skall kunna hållas hög är det nödvändigt att de äldre husen bli underhållna och skötta så att de inte förslummas och åldras i förtid. Att försöka hålla tillgången uppe genom nyproduktion samtidigt som de äldre husen vittra ner — som i Frankrike — är lika omöjligt som att försöka fylla ett badkar med öppen avloppsventil.

De äldre fastigheterna böra också utnyttjas bättre. Det måste göras lönande och möjligt att dela upp större lägenheter och att inreda de onödigt stora vindarna.

Vad som emellertid framför allt måste ske är en omfattande nyproduktion av lägenheter. Motionärerna räkna med att en nyproduktion om 60 000 lägenheter om året under de närmaste åren är erforderlig. Skulle målet endast sättas vid 50 000 lägenheter, som statsverkspropositionen antyder innebär detta endast att bo-

stadsbristen tills vidare konserveras. Att bygga 60 000 lägenheter är i och för sig ingen omöjlig uppgift. Det har skett förut både år 1939 och under de två närmaste åren efter kriget. Finns det finansiellt utrymme för en så stor bostadsproduktion?

I nationalbudgeten räknar man med investeringar i bostäder om ca 2 600 milj. under år 1954 dvs. ca 20 % av bruttoinvesteringarna. År 1946 utgjorde bostädernas andel 28,5 %. En så ringa andel som 20 % har inte förekommit något år efter kriget.

Om man vill undvika inflation kan man inte investera mera än sparandet. Det är inom sparandets ram inte möjligt att anslå alltför stor andel av investeringarna till bostadsbyggande, utan att andra ytterligt viktiga ändamål bli eftersatta. En annan sak är att sparandet inte utgör en fix summa utan att det kan öka vid friare ekonomi och mera rimlig beskattning. Därmed skulle också utrymmet för alla slags investeringar och enkannerligen också i bostäder vidgas.

För att stimulera till ett nysparande som skulle komma just bostadsbyggandet till del föreslå motionärerna att de som under åren 1954—1959 sätta in pengar på »bostadskonto» i bank skola få uppskov med taxeringen för den insatta summan. I den mån pengarna användas för att förvärva ett eget hem eller insatslägenhet skulle skattebefrielsen bli definitiv. I övriga fall skulle medlen tas upp till beskattning när de tas ut, dock senast år 1965. På detta sätt skulle ensamstående få spara upptill 4 000 kronor och äkta makar upptill 8 000 kronor. Motionärerna hoppas att särskilt ungdomar som tänka sätta bo skola utnyttja denna sparform.

Till de 2 600 milj. nationalbudgeten räknar med som tillgängliga för bostadsbyggande skulle då kunna läggas ett belopp i nysparande — om vars storlek dock inga bestämda uttalanden kunna göras. Problemet blir då att med denna tillgång bygga inte 50 000 utan 60 000 lägenheter dvs. att driva ner produktionskostnaden per lägenhet.

Motionärerna tänka sig att detta skall vara möjligt genom en genomgripande rationalisering av byggnadsindustrin. Denna process är påbörjad men har att kämpa mot många hinder, bl. a. i form av en labyrint av olika föreskrifter och reglementen. Utan att pruta på utrymmesstandarden skulle det vara möjligt för konstruktörerna att sänka årskostnaden per m² lägenhetsyta med 5—7 kronor om de bara gäves större frihet vid valet av bredd och höjd på husen, förläggning av trappor, ordnande av belysningsförhållanden etc. Någon egentlig standardsänkning tänka sig inte motio-

närerna, framförallt inte när det gäller utrymmet. Däremot anse de att de blivande hyresgästerna själva böra få välja vad de vilja betala för och vad de vilja avstå ifrån. För den skull böra de tekniska utrustningsdetaljer som normalt höra till lägenheten icke få bli allt för många och kostnadskrävande. Högerpartiet har gett i uppdrag åt AB Svensk bostadsforskning — konstruktörerna av de s. k. elementhusen — att studera de norska Selvaaghusen för att undersöka om de vore möjliga att utnyttja för svenska förhållanden.

Den ritning som följer motionen är just ett sådant hus, så att säga översatt till svenska, med svensk köksstandard och värmeledning. Ett sådant hus kostar fullt färdigt och utan några subventioner 36 000, varav 5 000 är räknade för tomten. Huset innehåller stort vardagsrum och kök på nedre botten och tre sovrum och badrum en trappa upp. Hela lägenhetsytan är 78 m².

De svenska konstruktörerna anse sig emellertid inte vara framme vid sitt mål med detta hus utan hålla nu på att med det som utgångspunkt göra upp nya ritningar till trevliga och billiga en- och tvåfamiljshus. Blivande förslags värde kommer högerpartiet att utröna genom provbygge under innevarande vårdagsdag.

Meningen med detta är inte att åstadkomma en »patentlåda» som skall vara den enda saliggörande. Meningen är bara att ge ett exempel på att det är möjligt att utan att pressa varken utrymme eller standard få fram hus som vanliga människor ha råd att bo i även om de få betala kostnaderna själva.

I städernas centrala delar vilja motionärerna ha höga hus. Undersökningar från Malmö visa att en lägenhet om 2 rum och kök i ett trevåningshus kostar ca 26 000 kronor att bygga, medan kostnaden för samma lägenhet i ett höghus om minst 10 våningar, uppfört med moderna maskinella hjälpmedel, uppgår till 22 700. Bara genom den högre hushöjden kan byggnadskostnaden alltså pressas ned dryga 12 %. Höghuset är därjämte billigare att uppvärma.

Finnas de reella resurserna för att under de närmaste åren bygga 60 000 lägenheter per år? Ja, säga motionärerna. Vi ha ingen brist på material. Både betong, järn och tegel gå att skaffa i tillräckliga mängder.

Den trånga sektorn är den begränsade tillgången på skolad arbetskraft. Botemedlet måste här vara ytterligare teknisk utrustning för att spara handarbete, intensifierad yrkesutbildning, om-

Nya signaler i bostadspolitiken

skolning av friställd arbetskraft från andra yrken och import av utländsk arbetskraft.

Motionärerna räkna med att ett energiskt fullföljande av det i motionen skisserade programmet skall resultera i en produktion av 60 000 lägenheter pr år under de närmaste åren. De räkna vidare med att denna produktion skall kunna ske till så reducerade kostnader att de generella produktionssubventionerna skola kunna minskas. Sålunda föreslås att de provisoriska tillägglånen fr. o. m. den 1/1 1955 skola sänkas till en krona per m² lägenhetsyta. Liksom föregående år föreslå motionärerna vidare att lånegaranti och tertiärlåneränta skola avse 3 1/2 % i stället för som för närvarande 3 % och att de ortsdifferentierade tillägglånen skola slopas.

För budgetåret 1954—1955 skulle ett bifall till högerns förslag i föl medfört en besparing av ca 180 milj. kronor. Denna besparing vill partiet använda för en allmän skattesänkning.

Rättelser till häfte 1:

Sid. 5 rad 13 nedifrån står Illinois, bör vara Wisconsin.

Sid. 7 rad 17 uppfifrån står mars, bör vara januari.